

การบูรณาการเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพ การบริหารการศึกษาเชิงพุทธ*

INTEGRATING INFORMATION TECHNOLOGY TO ENHANCE THE EFFICIENCY OF BUDDHIST EDUCATIONAL ADMINISTRATION

อภิชาติ รอดนิยม*, พระศรีวัชรศาสตร์บัณฑิต ชำนาญ, พระสมุห์ประเสริฐชัย แซ่อึ้ง, พิพัฒน์ แก้วใส

Apichat Rodniyom*, PhraSrivajarasartbundit Chamnan, PhrasamuhPrasertchai Saeoung, Pipat Kaewsai

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พระนครศรีอยุธยา ประเทศไทย

Faculty of Education, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phra Nakhon Si Ayutthaya, Thailand

*Corresponding author E-mail: apichat.rod@mcu.ac.th

*Tel: 095-856-5789

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวทางการบูรณาการเทคโนโลยีสารสนเทศร่วมกับหลักพุทธบริหารเพื่อยกระดับประสิทธิภาพการจัดการสถานศึกษาในยุคดิจิทัล วิธีการดำเนินการศึกษาเป็นการสังเคราะห์องค์ความรู้จากบทความวิจัยและบทความวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการบริหารการศึกษายุคใหม่และเทคโนโลยีสารสนเทศ จากการวิเคราะห์ และสังเคราะห์องค์ความรู้พบว่า การบูรณาการเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการบริหารการศึกษาเชิงพุทธ คือ โมเดลพุทธธรรมมาภิบาลดิจิทัล ซึ่งเป็นการจัดสมดุลระหว่างความก้าวหน้าทางเทคนิคและหลักจริยธรรม ประกอบด้วย 3 มิติ ได้แก่ 1) มิติการบริหารงานอัจฉริยะโดยการใช้ปัญญาประดิษฐ์ ผ่านการออกแบบอัลกอริทึมที่ปราศจากอคติ บนฐานของหลักอัมมัญญตาและอัตถัญญตา เพื่อเป็นกลไกกลางในการกลั่นกรองข้อมูลขนาดใหญ่สำหรับลดปัญหาอคติ 4 ในกระบวนการตัดสินใจบริหารงานบุคคลและงบประมาณ ช่วยป้องกันฉันทาคติและภยาคติผ่านระบบประเมินผลเชิงประจักษ์ 2) มิติภาคีเครือข่ายดิจิทัล เป็นการสร้างปฏิสัมพันธ์แบบกัลยาณมิตรผ่านแพลตฟอร์มโดยอาศัยหลักสังคหวัตถุ 4 เพื่อส่งเสริมการแบ่งปันข้อมูล (ทาน) การสื่อสารที่สร้างสรรค์ (ปิยวาจา) และการสร้างมาตรฐานการเข้าถึงเทคโนโลยีอย่างเท่าเทียม (สมานัตตตา) เพื่อดึงทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม และ 3) มิติจริยธรรมเทคโนโลยี ที่เน้นความรับผิดชอบต่อบนฐานกฎแห่งกรรมและเจตนา โดยกำหนดให้การแทนที่มนุษย์ด้วยเทคโนโลยีต้องพิจารณาตามหลักสัมมาอาชีวะ เพื่อป้องกันผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของบุคลากรและสร้างความยั่งยืนให้แก่ระบบนิเวศการศึกษา สรุปได้ว่าความสำเร็จของการบริหารจัดการศึกษา ไม่ได้ขึ้นอยู่กับความทันสมัยของเครื่องมือเพียงอย่างเดียว แต่ขึ้นอยู่กับการสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ละเอียดอ่อนทางจริยธรรมเพื่อนำไปสู่การพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นองค์กรแห่งปัญญาที่พร้อมรับความผันผวนในระดับสากลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: การบริหารการศึกษาเชิงพุทธ, การบูรณาการเทคโนโลยีสารสนเทศ, พุทธบริหาร

Abstract

This academic article aims to present guidelines for integrating information technology with Buddhist administrative principles to enhance the efficiency of educational management in the digital era. The methodology involves synthesizing knowledge from research and academic

articles related to modern educational administration and information technology. The analysis and synthesis reveal that the integration of information technology to promote the efficiency of Buddhist educational administration is manifested through the “Digital Buddhist Governance Model.” This model establishes a balance between technical advancement and ethical principles, comprising three key dimensions: 1) Intelligent Administration, utilizing Artificial Intelligence (AI) through biased-free algorithms based on the principles of Dhammaññutā (knowing the law) and Atthaññutā (knowing the meaning). This serves as a neutral mechanism for filtering Big Data to mitigate the Four Prejudices (Agati 4) in personnel and budgetary decision-making processes, thereby preventing favoritism (Chanda-gati) and fear-based bias (Bhaya-gati) through empirical evaluation systems; 2) Digital Stakeholder Engagement, fostering virtuous friendships (Kalayāṇamitta) via platforms guided by the Four Bases of Social Solidarity (Saṅgahavatthu 4). This dimension promotes information sharing (Dāna), constructive communication (Piyavācā), and digital inclusion (Samānattatā) to actively involve all sectors in tangible educational development; and 3) Technological Ethics, emphasizing accountability rooted in the Law of Karma and Intentionality (Cetanā). It mandates that the replacement of humans with technology must consider the principle of Right Livelihood (Sammā-ājīva) to prevent negative impacts on the quality of life of personnel and ensure the sustainability of the educational ecosystem. In conclusion, the success of educational management does not rely solely on the modernity of tools but on fostering ethically sensitive interactions. This leads to the development of schools as wise organizations capable of efficiently navigating global volatility.

Keywords: Buddhist Educational Administration, Information Technology Integration, Buddhist Administration

บทนำ

ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในยุคดิจิทัลทรานส์ฟอร์เมชัน (Digital Transformation) องค์การทางการศึกษาต้องเผชิญกับความท้าทายในการปรับตัวตามนโยบายแผนการศึกษาแห่งชาติและยุทธศาสตร์ชาติที่มุ่งเน้นการยกระดับคุณภาพการศึกษาด้วยเทคโนโลยีนวัตกรรม ระบบสารสนเทศไม่ได้เป็นเพียงเครื่องมือสนับสนุนการทำงานแบบเดิมอีกต่อไป แต่ได้กลายเป็นโครงสร้างพื้นฐานสำคัญ (Digital Infrastructure) ที่เป็นหัวใจในการขับเคลื่อนการตัดสินใจบนฐานข้อมูล (Data-Driven Decision Making) เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการบริหารจัดการสถานศึกษาให้มีความคล่องตัวและแม่นยำ (บัลลังก์ มงคลคำณวนเขตต์ และประเสริฐ อินทร์รักษ์, 2567); (กอบสุข คงมนัส และกิตติพงษ์ พุ่มพวง, 2568) อย่างไรก็ตาม การบริหารในปัจจุบันมักตกอยู่ในภาวะที่มุ่งเน้นความเร็วเชิงเทคนิคและความสำเร็จในเชิงตัวเลขเพียงมิติเดียว จนอาจจะละเลยมิติทางด้านจิตวิญญาณ และจริยธรรมองค์กร ส่งผลให้เกิดสภาวะการทำงานที่กดดันและความสัมพันธ์ในองค์กรที่ห่างเหิน (วิโรจน์ สารรัตน์, 2566)

สภาพปัญหาที่พบเด่นชัดในสถานศึกษาสมัยใหม่ คือการครอบงำของเทคโนโลยีสารสนเทศที่ขาดการกำกับด้วยสติปัญญา (Mindfulness) นำไปสู่ปัญหาความไม่โปร่งใสในการเข้าถึงข้อมูล และการใช้อำนาจการบริหารที่ขาดความยุติธรรมอันเกิดจากอคติส่วนบุคคล แม้จะมีระบบดิจิทัลที่ทันสมัยแต่หากผู้บริหารขาดกรอบแนวคิดเชิงธรรมาภิบาล ย่อมไม่สามารถนำพาองค์กรไปสู่เป้าหมายที่ยั่งยืนได้ (อรรณพ พรจุลศักดิ์ และคณะ, 2567); (มณฑลสิริ เลาบุตร, 2568) ความลึกลับระหว่างความก้าวหน้าทางเทคนิคและความเสื่อมถอยทาง

จริยธรรมนี้เองที่เป็นจุดเริ่มต้นสำคัญของการตั้งคำถามว่า “พุทธบริหาร” จะสามารถเข้ามาเป็นแกนหลักในการปรับสมดุลและเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการสารสนเทศในสถานศึกษาได้อย่างไร (อภิญญา อุปวงศ์ชา และคณะ, 2569)

หลักพุทธบริหาร โดยเฉพาะหลักสัปปริสธรรม 7 และหลักสาราณียธรรม 6 ได้รับการยอมรับในเชิงวิชาการว่าเป็นแนวทางที่ช่วยส่งเสริมประสิทธิภาพการทำงานควบคู่ไปกับคุณภาพชีวิตบุคลากร การนำหลักธรรมมาบูรณาการร่วมกับระบบสารสนเทศจะช่วยให้การจัดการข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) เป็นไปอย่างมีจุดหมาย (อัตถ์ญญา) และถูกต้องตามหลักการ (ธัมมัญญา) ส่งผลให้การบริหารงานวิชาการ งบประมาณ และบุคคลมีความโปร่งใสและตรวจสอบได้ตามหลักธรรมาภิบาลดิจิทัล (ไพฑูรย์ สีนลรัตน์, 2561); (จักรวิฑู สมอหมอบ และชัยยนต์ เพาพาน, 2568) การผสมผสานเทคโนโลยีเข้ากับมิติทางคุณธรรมจึงไม่ได้เป็นเพียงการปรับปรุงระบบงานแต่เป็นการสร้าง “องค์กรแห่งปัญญา” ที่สามารถปรับตัวเข้ากับวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) ได้อย่างมั่นคง

ด้วยเหตุผลและความสำคัญดังกล่าว บทความวิชาการนี้จึงมุ่งศึกษาและนำเสนอรูปแบบการบูรณาการเทคโนโลยีสารสนเทศร่วมกับหลักพุทธบริหาร เพื่อยกระดับสมรรถนะการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ผลจากการศึกษาจะช่วยให้ผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษามีเข็มทิศในการเลือกใช้เทคโนโลยีอย่างเท่าทัน (กาลัญญา) และมุ่งเน้นความสำเร็จที่เกิดจากความร่วมมือร่วมใจ (สามัคคีธรรม) เพื่อนำไปสู่การพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นสถาบันที่ก้าวหน้าด้วยนวัตกรรมและงดงามด้วยจริยธรรมอย่างยั่งยืน

การประยุกต์พุทธกระบวนทัศน์ในการจัดการศึกษาภายใต้พลวัตดิจิทัล

ในการพิจารณาการบริหารจัดการสถานศึกษาตามแนวพุทธร่วมสมัยภายใต้กระแสการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี ประเด็นสำคัญมิได้จำกัดอยู่เพียงการนำเทคโนโลยีมาใช้เพียงอย่างเดียว หากแต่เป็นการบูรณาการหลักธรรมเพื่อเป็นรากฐานในการดำเนินงาน โดยเฉพาะการนำสติและปัญญามาเป็นเครื่องกำกับในการวิเคราะห์และจัดสรรข้อมูลสารสนเทศ ท่ามกลางภาวะข้อมูลล้นทะลัก (Information Overload) การนำหลัก “ธัมมัญญา” (ความรู้แจ้งในหลักการ) มาปรับใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล จะส่งผลให้การบริหารจัดการสารสนเทศดำเนินไปอย่างถูกต้องและแม่นยำ ลดทอนความคลาดเคลื่อนที่อาจเกิดจากข้อมูลที่บิดเบือน ตามที่ อภิญญา อุปวงศ์ชา และคณะ กล่าวว่าการนำหลักธรรมมาเป็นเข็มทิศในการบริหารจัดการยุคใหม่จะช่วยสร้างสมดุลให้กับองค์กรได้ (อภิญญา อุปวงศ์ชา และคณะ, 2569) ทั้งนี้ ภาวะผู้นำจึงต้องได้รับการปรับปรุงให้มีความสอดคล้องกับคุณลักษณะของกัลยาณมิตร โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเป็นเครื่องมือในการสร้างพื้นที่แห่งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเมตตาและสัมมาทิฐิ ภายใต้สภาวะความผันผวนของโลกยุคปัจจุบัน การบูรณาการหลัก “อิทธิบาท 4” ร่วมกับระบบสารสนเทศนับเป็นกลยุทธ์สำคัญที่ส่งเสริมให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ตัวอย่างเช่น การประยุกต์ใช้หน้าจอแสดงผลการดำเนินงาน (Dashboard) เพื่อการกำกับติดตามและประเมินผลสัมฤทธิ์ ซึ่งเอื้อให้บุคลากรสามารถมองเห็นเป้าหมายและผลการปฏิบัติงานร่วมกัน อันนำไปสู่การวิพากษ์หรือการพิจารณาไตร่ตรองเพื่อพัฒนางานให้ดียิ่งขึ้น ประการสำคัญ กระบวนการดังกล่าวจะช่วยสถาปนาวัฒนธรรมการทำงานที่ตื่นตัวและเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ตามที่ อภิญญา อุปวงศ์ชา และคณะ ระบุถึงความสำคัญของการสร้างระบบงานที่เกื้อหนุนต่อการพัฒนาศักยภาพ (อภิญญา อุปวงศ์ชา และคณะ, 2569) ซึ่งถือเป็นปัจจัยหลักในการพัฒนาสมรรถนะเชิงวิชาชีพตามทัศนะของ พระครูโกวิทบุญเขต และคณะ ที่มุ่งเน้นการสร้างจริยธรรมนักบริหารผ่านการทำงานที่เป็นระบบ (พระครูโกวิทบุญเขต และคณะ, 2568) นอกจากนี้ การเสริมสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ในมิติดิจิทัลก็ต้องอาศัยสัมมาวาจาหรือการสื่อสารด้วยความสุจริตและสร้างสรรค์ ผู้นำองค์กรจึงมีภารกิจสำคัญในการสร้างสภาพแวดล้อมดิจิทัลที่อำนวยความสะดวกต่อการปฏิบัติงานด้วยความสงบและเปี่ยมด้วยจริยธรรม ตามแนวทางของ พระครูโกวิทบุญเขต และคณะ เพื่อให้เทคโนโลยีทำหน้าที่เป็นเครื่องมือสนับสนุนสุขภาวะทางจิตใจและการทำงานที่มีประสิทธิภาพ (พระครูโกวิทบุญเขต และคณะ, 2568) สอดคล้องกับแนวคิดของ ชีวิน สุขสมณะ ที่เสนอเรื่องการพัฒนาทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ภายใต้กรอบจริยธรรมดิจิทัลเพื่อสร้างความสมดุลให้แก่องค์กร (ชีวิน สุขสมณะ, 2568)

ฉะนั้นการบริหารจัดการสถานศึกษาในยุคดิจิทัลท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วและภาวะข้อมูลล้นทะลัก ประเด็นสำคัญที่นักบริหารการศึกษาเชิงพุทธต้องตระหนักมิใช่เพียงการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้เป็นเครื่องมือสนับสนุนเท่านั้น แต่หัวใจสำคัญคือการสร้าง “พุทธกระบวนทัศน์ดิจิทัล” ที่บูรณาการหลักธรรมเพื่อเป็นเข็มทิศในการดำเนินงาน โดยมีสาระสำคัญที่สามารถสรุปเป็นประเด็นหลักได้ดังนี้ ประการแรก คือการใช้ “สติและปัญญา” เป็นฐานในการจัดการสารสนเทศ โดยเฉพาะการประยุกต์หลัก “อัมมัญญตา” (การรู้แจ้งในหลักการ) และ “อัตถัญญตา” (การรู้แจ้งในเป้าหมาย) มาเป็นเครื่องมือในการกลั่นกรองและวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) เพื่อให้การบริหารจัดการข้อมูลมีความถูกต้อง แม่นยำ และปราศจากการบิดเบือน ซึ่งจะช่วยสร้างสมดุลให้กับองค์กรในสถานะที่ข้อมูลข่าวสารมีความผันผวนสูง ประการต่อมา คือการปรับปรุงภาวะผู้นำให้มีความสอดคล้องของ “กัลยาณมิตรดิจิทัล” โดยเปลี่ยนบทบาทจากการเป็นผู้ควบคุมมาเป็นผู้สร้างพื้นที่แห่งการเรียนรู้ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของเมตตาธรรมและสัมมาทิฐิ ผู้นำต้องใช้เทคโนโลยีเป็นสื่อกลางในการสร้างความเข้าใจอันดีและลดช่องว่างในองค์กร เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์และเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน ประการสุดท้าย คือการใช้กลยุทธ์ “อิทธิบาท 4” บูรณาการร่วมกับระบบสารสนเทศสมัยใหม่ เช่น การใช้ หน้าจอแสดงผลการดำเนินงาน (Dashboard) เพื่อเป็นเครื่องมือในการกำกับติดตามผลสัมฤทธิ์อย่างเป็นรูปธรรม กระบวนการนี้จะนำไปสู่การ “วิมังสา” หรือการพิจารณาไตร่ตรองข้อมูลเชิงประจักษ์ร่วมกันของบุคลากร ทำให้เกิดวัฒนธรรมการทำงานที่ตื่นตัวและเกิดจริยธรรมนักบริหารผ่านระบบงานที่โปร่งใส สรุปได้ว่า การบูรณาการในมิตินี้ส่งผลให้เทคโนโลยีสารสนเทศทำหน้าที่เป็นเครื่องมือสนับสนุนทั้งประสิทธิภาพการทำงานและสุขภาวะทางจิตใจของคนในองค์กร โดยใช้สัมมาวาจาเป็นหลักในการสื่อสารดิจิทัล เพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ที่สมดุลและยั่งยืนตามกรอบจริยธรรมดิจิทัลเชิงพุทธอย่างแท้จริง

บทบาทของเทคโนโลยีสารสนเทศต่อการยกระดับสมรรถนะการบริหารสถานศึกษา

เทคโนโลยีสารสนเทศได้ทวีบทบาทสำคัญในฐานะกลไกหลักเพื่อเพิ่มขีดความสามารถการบริหารจัดการสถานศึกษา โดยแปรเปลี่ยนกระบวนการดำเนินงานรูปแบบเดิมไปสู่ระบบฐานข้อมูลบูรณาการ (Integrated Database) ที่เชื่อมโยงสารสนเทศจากทุกภาคส่วนเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ ส่งผลให้ผู้บริหารสามารถดำเนินนโยบายและตัดสินใจบนฐานข้อมูลเชิงประจักษ์ (Data-Driven Decision Making) ที่มีความแม่นยำและเท่าทันต่อสถานการณ์ ตามที่ กอบสุข คงมนัส และกิตติพงษ์ พุ่มพวง กล่าวว่าการสร้างโรงเรียนอัจฉริยะจำเป็นต้องพึ่งพา ระบบสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจที่ปราศจากอคติจากดุลพินิจส่วนบุคคล (กอบสุข คงมนัส และกิตติพงษ์ พุ่มพวง, 2568) ในมิติด้านงานวิชาการ การนำระบบบริหารจัดการการเรียนรู้ (LMS) มาปรับใช้มิได้มีวัตถุประสงค์เพียงเพื่อความสะดวกเชิงเทคนิค หากแต่เป็นกลไกที่เอื้อให้คณาจารย์สามารถติดตามพัฒนาการและจำแนกปัญหาของผู้เรียนได้อย่างจำเพาะเจาะจง การเข้าถึงข้อมูลพฤติกรรมผู้เรียนช่วยให้กระบวนการช่วยเหลือตามหลักเมตตาจริยธรรมดำเนินไปได้อย่างทันท่วงที อีกทั้งการลดขั้นตอนงานธุรการด้วยระบบอัตโนมัติยังช่วยให้บุคลากรมีเวลาในการพัฒนาปฏิสัมพันธ์เชิงคุณภาพกับผู้เรียนได้มากขึ้น ตามที่ นรบดี สุวรรณโมลี ศุภมัสตวรกุล และสุนทรี วรรณไพเราะ ระบุถึงความสำคัญของการบูรณาการเทคโนโลยีเพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพ (นรบดี สุวรรณโมลี ศุภมัสตวรกุล และสุนทรี วรรณไพเราะ, 2569) นอกจากนี้ ความคล่องตัวเชิงองค์กร (Organizational Agility) ยังเป็นผลสัมฤทธิ์ที่ชัดเจนจากการใช้ระบบประมวลผลแบบกลุ่มเมฆ (Cloud Computing) และการจัดการข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) ตามที่ ราตรี มุลคำ และคณะ ระบุว่า การปฏิบัติงานที่ปราศจากข้อจำกัดด้านสถานที่และเวลาจะส่งผลให้การบริหารจัดการมีความต่อเนื่องและยืดหยุ่นสูง อย่างไรก็ตาม ประสิทธิภาพดังกล่าวจะเกิดขึ้นอย่างสมบูรณ์ต่อเมื่อบุคลากรมีสัมมาทิฐิในการใช้เทคโนโลยีเพื่อประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ (ราตรี มุลคำ และคณะ, 2568)

ดังนั้นในบริบทของการบริหารจัดการสถานศึกษายุคใหม่ เทคโนโลยีสารสนเทศมิได้ทำหน้าที่เพียงแค่เครื่องมืออำนวยความสะดวก แต่ได้กลายเป็นกลไกหลักในการยกระดับสมรรถนะองค์กรผ่านการเปลี่ยนผ่านสู่ระบบฐานข้อมูลบูรณาการ ซึ่งส่งผลให้การดำเนินนโยบายของผู้บริหารตั้งอยู่บนฐานข้อมูลเชิงประจักษ์ ที่มีความแม่นยำและเท่าทันต่อสถานการณ์ โดยสามารถสรุปประเด็นสำคัญและวิเคราะห์เชิงบูรณาการได้ดังนี้ ประการแรกคือการเพิ่มประสิทธิภาพการตัดสินใจที่ปราศจากอคติ โดยการใช้ระบบสารสนเทศเป็นกลไกกลางในการประมวลผลข้อมูลเพื่อลดทอนดุลพินิจส่วนบุคคลที่อาจเป็นไปด้วยอคติ ซึ่งในมิติพุทธกระบวนทัศน์จิตวิสัยนั้น ความแตกต่างที่สำคัญจากการบริหารทั่วไป คือการมุ่งเน้นที่ “กุศลเจตนา” และ “ผลลัพธ์ที่เป็นสุข” กล่าวคือการตัดสินใจผ่านฐานข้อมูลมิได้มุ่งหวังเพียงผลผลิตสูงสุด (Productivity) แต่เป็นการใช้ข้อมูลเพื่อสร้างคุณธรรม โปร่งใส และลดปัญหาอคติ 4 เพื่อให้สมาชิกในองค์กรดำรงอยู่ร่วมกันด้วยความไว้วางใจ ประการต่อมาคือการยกระดับงานวิชาการและการดูแลผู้เรียนผ่านระบบบริหารจัดการการเรียนรู้ (LMS) ซึ่งเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยให้คณาจารย์สามารถติดตามพัฒนาการและจำแนกปัญหาของผู้เรียนได้อย่างจำเพาะเจาะจง การนำเทคโนโลยีมาลดขั้นตอนงานธุรการที่ซ้ำซ้อนด้วยระบบอัตโนมัติ ช่วยให้ผู้บุคลากรมีเวลาในการพัฒนาปฏิสัมพันธ์เชิงคุณภาพกับผู้เรียนได้มากขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดการรักษาสสมดุลระหว่าง “ประสิทธิภาพของเครื่องจักรและความเมตตาของมนุษย์” โดยเทคโนโลยีจะทำหน้าที่จัดการงานที่เป็นระบบระเบียบ เพื่อคืน “เวลา” ให้มนุษย์ได้ทำหน้าที่สื่อสารและถ่ายทอดความเมตตาจริยธรรมสู่ผู้เรียนอย่างใกล้ชิด ประการสุดท้าย คือการสร้างความปลอดภัยเชิงองค์กร ผ่านระบบประมวลผลแบบกลุ่มเมฆ (Cloud Computing) ที่เอื้อให้เกิดการปฏิบัติงานอย่างไร้ข้อจำกัดด้านสถานที่และเวลา อย่างไรก็ตาม ภายใต้พลวัตนี้ต้องคำนึงถึงมิติของ “สัมมาอาชีวะ” ของบุคลากรที่อาจกังวลต่อการถูกแทนที่ด้วยปัญญาประดิษฐ์ (AI) นักบริหารจึงมีหน้าที่สำคัญในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการส่งเสริมศักยภาพ (Upskilling) มิใช่เพื่อการคัดออก โดยเน้นให้บุคลากรมีสมรรถนะในการใช้เทคโนโลยีเพื่อประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ จึงสรุปได้ว่า บทบาทของเทคโนโลยีสารสนเทศในกระบวนทัศน์พุทธบริหาร คือการทำให้เทคโนโลยีทำหน้าที่เป็นเครื่องมือสนับสนุนสุขภาวะทางจิตใจและการทำงานที่มีประสิทธิภาพ โดยมุ่งเน้นความสมดุลระหว่างความล้ำสมัยเชิงเทคนิคและการรักษาคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ เพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นองค์กรแห่งปัญญาที่พร้อมรับความผันผวนในระดับสากลได้อย่างมีจริยธรรม

การสร้างธรรมาภิบาลดิจิทัลบนฐานหลักสาราณียธรรม

การบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อสร้างเสริมความโปร่งใสในยุคดิจิทัล จำเป็นต้องอาศัยการออกแบบระบบสารสนเทศที่รองรับหลักธรรมาภิบาล โดยมีหลัก “สาราณียธรรม 6” เป็นแกนกลางในการส่งเสริมความสามัคคีและการมีส่วนร่วมของบุคลากร เมื่อข้อมูลด้านการดำเนินงานและงบประมาณถูกนำเสนออย่างเปิดเผยและเท่าเทียมตามหลัก “ศีลสามัญญตา” ย่อมส่งผลให้ความระแวดระวังกลางแคลงใจภายในองค์กรลดน้อยลง และถูกแทนที่ด้วยความไว้วางใจในการปฏิบัติหน้าที่ร่วมกัน ตามที่ จักรวิฐฒิ สมอหมอบ และชัยยนต์ เพาพาน ระบุว่าธรรมาภิบาลเชิงพุทธสามารถยกระดับความน่าเชื่อถือของสถาบันการศึกษาได้อย่างมีนัยสำคัญ (จักรวิฐฒิ สมอหมอบ และชัยยนต์ เพาพาน, 2568) การประยุกต์ใช้ระบบอัตโนมัติ (Process Automation) ในกระบวนการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารงบประมาณ ถือเป็นมาตรการเชิงยุทธศาสตร์ในการลดการใช้ดุลพินิจส่วนบุคคล ซึ่งมักเป็นบ่อเกิดแห่งอคติธรรมและพฤติกรรมการทุจริต การทำให้กระบวนการบริหารงานมีความสะอาดและตรวจสอบได้ผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัล ถือเป็น การประยุกต์ใช้พุทธจริยศาสตร์ที่มุ่งเน้นความสุจริตทั้งทางกาย วาจา และใจ โดยความโปร่งใสทางสารสนเทศได้รับการพิจารณาว่าเป็น “ศีลแห่งองค์กร” ที่ช่วยเสริมสร้างภาพลักษณ์ให้แก่สถาบัน ตามที่ ไพฑูรย์ สีนลารัตน์ ได้นำเสนอความสำคัญของผู้นำเชิงคุณธรรมในยุคโลกาภิวัตน์ (ไพฑูรย์ สีนลารัตน์, 2561) นอกจากนี้ การสื่อสารภายในองค์กรผ่านช่องทางดิจิทัลยังเปิดโอกาสให้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นแบบสองทาง เพื่อให้เกิด “ทวิญญูสามัญญตา” หรือการมีความเห็นร่วมกันบนฐานของความเป็นจริงเชิงข้อมูล ผู้นำที่เปิดรับฟังข้อมูลรอบด้าน

ก่อนการวินิจฉัยสั่งการย่อมสามารถสร้างความเป็นเอกภาพ ลดช่องว่างความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงสารสนเทศ และนำไปสู่การสถาปนาวัฒนธรรมการทำงานที่ยึดถือประโยชน์ของส่วนรวมเป็นบรรทัดฐานสูงสุด (ไพฑูรย์ สินลารัตน์, 2561) สอดคล้องกับแนวคิดเรื่องการบริหารที่ยึดหยุ่นในระบบนิเวศการเรียนรู้ดิจิทัล ตามที่ พิชิต สุขสี และคณะ พบว่าการปรับรูปแบบการบริหารโรงเรียนให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลเป็นปัจจัยสำคัญในการ ขับเคลื่อนองค์กรยุคใหม่ (พิชิต สุขสี และคณะ, 2569)

ทั้งนี้ ในบริบทของพุทธกระบวนทัศน์ดิจิทัล ความแตกต่างจากการบริหารธรรมาภิบาลทั่วไป อยู่ที่การไม่มอง เพียงแค่ความถูกต้องทางกฎหมายหรือระเบียบปฏิบัติ (Compliance) แต่เน้นย้ำถึง “ความรับผิดชอบของปัญญาประดิษฐ์ ในมุมมองของกฎแห่งกรรม” หากการออกแบบอัลกอริทึมหรือการตัดสินใจของระบบส่งผลกระทบต่ออาชีพหรือ โอกาสของบุคคลอย่างไม่เป็นธรรม ผู้บริหารและผู้ออกแบบระบบย่อมมีส่วนในเจตนาและวิบากกรรมนั้น ดังนั้น การรักษาสมดุลระหว่างประสิทธิภาพของเครื่องจักรและความเมตตาของมนุษย์จึงต้องปรากฏชัดในรูปของการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายตามหลัก “สังคหวัตถุ 4” เพื่อให้เทคโนโลยีทำหน้าที่สร้างความสมานฉันท์ (สมานัตตตา) และเอื้อเพื่อเผื่อแผ่ (ทาน) ข้อมูลสารสนเทศที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม มิใช่เพียงเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของ หน่วยงานเพียงอย่างเดียว จึงสรุปได้ว่า บทบาทของเทคโนโลยีสารสนเทศในกระบวนทัศน์พุทธบริหาร คือการทำให้เทคโนโลยีทำหน้าที่เป็นเครื่องมือสนับสนุนสุขภาวะทางจิตใจและการทำงานที่มีประสิทธิภาพ โดยมุ่งเน้นความ สมดุลระหว่างความล้ำสมัยเชิงเทคนิคและการรักษาคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ เพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้เป็น องค์กรแห่งปัญญาที่พร้อมรับความผันผวนในระดับสากลได้อย่างมีจริยธรรม

ปัญญาประดิษฐ์กับการบริหารจัดการสารสนเทศเพื่อความเป็นธรรมเชิงพุทธ

ในปัจจุบัน เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในฐานะ เครื่องมือช่วยกลั่นกรองและวิเคราะห์สารสนเทศที่มีความซับซ้อนสูง ซึ่งในมิติของพุทธบริหารนั้น ปัญญาประดิษฐ์ เปรียบเสมือนกลไกตรวจสอบทางจริยศาสตร์ที่ช่วยป้องกันมิให้ผู้บริหารตัดสินใจภายใต้อิทธิพลของอคติ เนื่องจาก ระบบประมวลผลจะพิจารณาจากฐานข้อมูลที่เที่ยงตรง อันเป็นแนวทางสำคัญในการขจัด “อคติ 4” ส่งผลให้การ ประเมินผลสัมฤทธิ์และการพิจารณาความดีความชอบของบุคลากรดำเนินไปอย่างยุติธรรม ตามที่ อภิรัตน์ ศิรินาวิน ระบุว่าความโปร่งใสของสารสนเทศเป็นปัจจัยหลักในการลดอคติและสร้างธรรมาภิบาลทางการบริหาร (อภิรัตน์ ศิรินาวิน, 2567) นอกจากนี้ การวิเคราะห์ข้อมูลขั้นสูง (Data Analytics) และการจัดการข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) ยังเอื้อ ให้ผู้บริหารสามารถหยั่งรู้ถึงเหตุและปัจจัยของปัญหาได้อย่างลึกซึ้งผ่านทัศนภาพเชิงสถิติที่ชัดเจน ตามที่ มณฑลสิริ เลาหบุตร ได้นำเสนอแนวคิดการใช้ข้อมูลขนาดใหญ่เพื่อการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ (มณฑลสิริ เลาหบุตร, 2568) การทำความเข้าใจความเชื่อมโยงของปัจจัยต่างๆ ตามหลักปฏิจจสมุปบาทที่ปรากฏในรูปแบบข้อมูลดิจิทัล ช่วยให้การแก้ไขปัญหาดำเนินไปอย่างตรงจุด ลดความสูญเสียที่เกิดจากการลองผิดลองถูกในกระบวนการบริหาร จัดการ อย่างไรก็ตาม การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีก็จะต้องดำเนินไปภายใต้กรอบจริยธรรมและความเคารพในความ เป็นมนุษย์ ตามที่ วิชิต นาชัยสินธุ์ และคณะ ได้เสนอแนวคิด “เทคโนโลยีกัลยาณมิตร” ว่าปัญญาประดิษฐ์ พึงเป็นเพียงเครื่องมือสนับสนุนข้อมูล ในขณะที่ความเห็นอกเห็นใจและพิจารณาญาณทางจริยธรรมของผู้บริหาร ยังคงเป็นเข็มทิศสำคัญในการตัดสินใจ เพื่อนำไปสู่ความผาสุกและความยั่งยืนขององค์กรอย่างแท้จริง (วิชิต นาชัยสินธุ์ และคณะ, 2566)

ภาวะผู้นำดิจิทัลเชิงพุทธในการบริหารจัดการศึกษาร่วมสมัย

ผู้นำสถานศึกษาในยุคปัจจุบันต้องเผชิญกับภาระหน้าที่ในการรักษาดุลยภาพระหว่างความก้าวหน้าทาง นวัตกรรมและความมั่นคงทางจิตวิญญาณ ภาวะผู้นำดิจิทัลเชิงพุทธจึงมิใช่เพียงความสามารถเชิงเทคนิค หากแต่ หมายถึงการฝึกฝนสติเพื่อให้เท่าทันต่อกระแสเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ตามที่ วรินทร์ธรา ภัคธัมพาพันธ์

และคณะ กล่าวว่าผู้นำในยุคการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลต้องมีวิสัยทัศน์กว้างไกลและสามารถคัดสรรเครื่องมือสารสนเทศมาประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับบริบทขององค์กร (วรินทร์ธรา ภัคอำพาพันธ์ และคณะ, 2566) คุณลักษณะประการสำคัญของผู้นำดิจิทัลเชิงพุทธคือ การดำรงตนเป็นกัลยาณมิตรทางเทคโนโลยี ผู้ซึ่งใช้นวัตกรรมเพื่อส่งเสริมศักยภาพของบุคลากรมากกว่าการใช้อำนาจสอดส่องควบคุม การสร้างความไว้วางใจผ่านพื้นที่ออนไลน์ ต้องอาศัยความซื่อสัตย์และการรับฟังอย่างลึกซึ้ง เพื่อแปรสภาพความขัดแย้งให้เป็นโอกาสในการพัฒนาองค์กร (วรินทร์ธรา ภัคอำพาพันธ์ และคณะ, 2566) สอดรับกับแนวคิดพุทธบริหารของ อรพรรณ พรจุลศักดิ์ และคณะ ที่เน้นการจัดการความขัดแย้งด้วยเมตตาธรรมและการสื่อสารที่สร้างสรรค์ (อรพรรณ พรจุลศักดิ์ และคณะ, 2567) ประการสุดท้าย ผู้นำพึงพิจารณาถึงหลักกาลัญญตา หรือความเหมาะสมแห่งกาลเวลาในการใช้เทคโนโลยี การกำหนดระยะเวลาสำหรับการสื่อสารดิจิทัลเพื่อให้บุคลากรมีโอกาสดำเนินจิตใจและสร้างสมดุลชีวิตถือเป็นสิ่งจำเป็น ผู้นำที่สามารถสานความฉลาดทางดิจิทัลเข้ากับความสามารถทางจิตใจย่อมนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จที่มีความสุขอย่างยั่งยืน (อรพรรณ พรจุลศักดิ์ และคณะ, 2567) ดังที่ พงษ์ศักดิ์ ผกามาศ ได้ค้นพบปัจจัยสู่ความสำเร็จในการนำแพลตฟอร์มดิจิทัลมาปรับใช้ในสถานศึกษาไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพ (พงษ์ศักดิ์ ผกามาศ, 2566)

นอกจากนี้ การรักษาสัมดุลระหว่างประสิทธิภาพของเครื่องจักรและความเมตตาของมนุษย์ในบทบาทของผู้นำ คือการมองว่า AI และเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นเครื่องมือสนับสนุนการตัดสินใจที่ปราศจากอคติ (อคติ 4) แต่ขั้นตอนสุดท้ายของการวินิจฉัยสั่งการต้องผ่าน “พิจารณาญาณที่เปี่ยมด้วยความเมตตา” ของมนุษย์เสมอ โดยเฉพาะการพิจารณาผลกระทบต่อ “สัมมาอาชีวะ” ของบุคลากร ผู้นำต้องมีความรับผิดชอบต่อการใช้ปัญญาประดิษฐ์ในมุมมองของกฎแห่งกรรมและเจตนา โดยมีภาคีเครือข่ายตามหลัก “สังคหวัตถุ 4” เป็นฐานในการสร้างความสมานฉันท์ (สมานัตตตา) และการแบ่งปัน (ทาน) สารสนเทศที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม จึงสรุปได้ว่า บทบาทของเทคโนโลยีสารสนเทศและภาวะผู้นำในกระบวนการต้นพุทธบริหาร คือการทำให้เทคโนโลยีทำหน้าที่เป็นเครื่องมือสนับสนุนสุขภาวะทางจิตใจและการทำงานที่มีประสิทธิภาพ โดยมุ่งเน้นความสมดุลระหว่างความล้ำสมัยเชิงเทคนิคและการรักษาคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ เพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นองค์กรแห่งปัญญาที่พร้อมรับความผันผวนในระดับสากลได้อย่างมีจริยธรรม

ยุทธศาสตร์การบูรณาการสารสนเทศสู่ความยั่งยืนของสถาบันการศึกษา

การดำเนินนโยบายเพื่อความยั่งยืนเริ่มต้นจากการวางรากฐานระบบดิจิทัลที่มีความพอดีและสอดคล้องกับวัฒนธรรมองค์กร สถานศึกษาไม่เพียงดำเนินการตามกระแสเทคโนโลยีจนเกินขีดความสามารถ แต่ควรมุ่งเน้นการสร้าง “ระบบนิเวศดิจิทัลแห่งปัญญา” ที่ส่งเสริมทั้งความฉลาดทางวิชาการและจริยธรรมควบคู่กันไป ตามที่ วิโรจน์ สารรัตน์ ได้เสนอแนวทางให้สถานศึกษาปรับตัวสู่การบริหารที่เป็นระบบและมีนวัตกรรมรองรับเพื่อสร้างรายได้เปรียบเชิงการแข่งขันอย่างมีจริยธรรม (วิโรจน์ สารรัตน์, 2566) การลงทุนในทรัพยากรเทคโนโลยีจึงต้องผ่านกระบวนการพิจารณาตามหลักทางสายกลาง คือเน้นความคุ้มค่าและประโยชน์ใช้สอยที่แท้จริง การสร้างภาคีเครือข่ายความร่วมมือเชิงพุทธผ่านระบบออนไลน์ถือเป็นยุทธศาสตร์สำคัญในการแบ่งปันทรัพยากรการเรียนรู้และแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ การแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ระหว่างสถาบันจะช่วยให้การบริหารจัดการศึกษาเชิงพุทธมีความเข้มแข็งและก้าวหน้าในระดับสากล ตามที่ พระมหาปรีชัญ อตฺถาพร ได้ให้ทัศนะไว้ว่าเทคโนโลยีสารสนเทศควรถูกแปรสภาพให้เป็นเครื่องมือในการเผยแผ่ธรรมกุศลและขยายฐานความรู้ไปสู่สังคมในวงกว้างอย่างไม่มีขีดจำกัด (พระมหาปรีชัญ อตฺถาพร และคณะ, 2567) โดยสรุป ความยั่งยืนของสถานศึกษาจะปรากฏผลอย่างเป็นรูปธรรมเมื่อมีการกำกับติดตามและประเมินผลผ่านระบบสารสนเทศอย่างต่อเนื่องบนฐานของธรรมาภิบาล การนำข้อมูลที่ได้รับมาวิเคราะห์เพื่อปรับปรุงกระบวนการบริหารจัดการจะช่วยให้สถานศึกษาสามารถปรับตัวสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่ได้อย่างสง่างาม โดยยังคงรักษาจิตวิญญาณและอัตลักษณ์ของสถาบันการศึกษา

เชิงพุทธไว้ได้อย่างมั่นคง ตามเป้าหมายสูงสุดที่ระบุไว้ในยุทธศาสตร์ชาติและแผนการศึกษาแห่งชาติ ที่มุ่งเน้นการพัฒนากระบวนการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพสูงสุดภายใต้บริบทของสังคมดิจิทัลที่ยั่งยืนสืบไป

ดังนั้น การรักษาสมดุลระหว่างประสิทธิภาพของนวัตกรรมและความเมตตาธรรมในยุทธศาสตร์นี้ คือการใช้เทคโนโลยีเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงโอกาสทางการศึกษา และการสร้างความมั่นใจใน “สัมมาอาชีวะ” ของคนในองค์กรว่าเทคโนโลยีจะเข้ามาเพื่อ “ขยายขีดความสามารถ” มิใช่เพื่อ “ลดทอนคุณค่าของมนุษย์” ความสำเร็จที่แท้จริงคือการนำพาองค์กรไปสู่เป้าหมายตามยุทธศาสตร์ชาติและแผนการศึกษาแห่งชาติได้อย่างสง่างาม โดยยังคงไว้ซึ่งความเมตตา ความโปร่งใส และสันติสุขที่เป็นรูปธรรมสืบไป จึงสรุปได้ว่า บทบาทของเทคโนโลยีสารสนเทศและภาวะผู้นำในกระบวนการพุทธบริหาร คือการทำให้เทคโนโลยีทำหน้าที่เป็นเครื่องมือสนับสนุนสุขภาวะทางจิตใจและการทำงานที่มีประสิทธิภาพ โดยมุ่งเน้นความสมดุลระหว่างความล้ำสมัยเชิงเทคนิคและการรักษาคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ เพื่อพัฒนาการศึกษาให้เป็นองค์กรแห่งปัญญาที่พร้อมรับความผันผวนในระดับสากลได้อย่างมีจริยธรรม

สรุป

การบูรณาการเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการบริหารการศึกษาเชิงพุทธ ถือเป็นการสร้างดุลยภาพที่สำคัญระหว่างความก้าวหน้าทางนวัตกรรมที่รวดเร็วและรากฐานทางจริยธรรมที่มั่นคง โดยหัวใจสำคัญของการพัฒนามิได้ถูกจำกัดอยู่เพียงความทันสมัยของเครื่องมือหรือความซับซ้อนของซอฟต์แวร์เพียงลำพัง แต่อยู่ที่การปรับกระบวนการบริหารจัดการไปสู่รูปแบบ “พุทธบริหารดิจิทัล” ซึ่งเป็นการใช้ระบบสารสนเทศเป็นโครงสร้างพื้นฐานในการสร้างความโปร่งใสและลดการใช้อคติส่วนบุคคลในการตัดสินใจ (Agati) ตามหลักอัมมัญญตา (การรู้หลักการ) และอัตถัญญตา (การรู้จุดหมาย) การผสมผสานเทคโนโลยีเข้ากับหลักธรรมสำคัญ เช่น สัมปยุตธรรม 7 และสาราณียธรรม 6 ไม่เพียงช่วยยกระดับสมรรถนะการดำเนินงานในด้านงานวิชาการ งานงบประมาณ และงานบริหารบุคคลให้มีความแม่นยำสูง (High Performance) ผ่านระบบฐานข้อมูลที่ตรวจสอบได้เท่านั้น แต่ยังช่วยสถาปนาวัฒนธรรมการทำงานแบบกัลยาณมิตรที่เน้นความร่วมมือและการสื่อสารเชิงบวกในพื้นที่ดิจิทัล ผลจากการบูรณาการนี้ส่งผลให้สถานศึกษาสามารถปรับตัวเข้ากับพลวัตของโลกยุคดิจิทัลได้อย่างเท่าทันและมีความยืดหยุ่น (Agility) โดยไม่สูญเสียตัวตนเชิงคุณธรรม นำไปสู่การเปลี่ยนผ่านสถานศึกษาให้เป็น “องค์กรแห่งปัญญา” ที่ขับเคลื่อนด้วยประสิทธิภาพจาก “ไฮเทค” (High Tech) และกำกับด้วยความดีงามจาก “ไฮธรรม” (High Dhamma) เพื่อสร้างสรรค์สังคมแห่งการเรียนรู้ที่เปี่ยมด้วยคุณภาพและสันติสุขที่ยั่งยืนในศตวรรษที่ 21 โดยข้อเสนอแนะจากการศึกษา จากการสังเคราะห์องค์ความรู้ที่ปรากฏ ผู้เขียนเห็นควรนำเสนอแนวทางเพื่อการขับเคลื่อนเชิงยุทธศาสตร์และเชิงปฏิบัติการที่เน้นความยั่งยืนและจริยธรรมดิจิทัล โดยในระดับนโยบาย หน่วยงานต้นสังกัดและส่วนงานที่เกี่ยวข้องจำเป็นต้องเร่งวางรากฐาน “ธรรมาภิบาลดิจิทัลเชิงพุทธ” (Buddhist Digital Governance) ที่มีได้มุ่งเน้นเพียงความปลอดภัยของข้อมูลทางเทคนิค แต่ต้องรวมถึงการกำหนดมาตรฐานจริยธรรมข้อมูลที่สอดคล้องกับหลักสัมมาวาจาและสัมมาอาชีวะ ตลอดจนการเปิดโอกาสให้ภาคีเครือข่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการตามหลัก “สังคหวัตถุ 4” (ทาน ปิยวาจา อัตถจริยา สมานัตตตา) เพื่อสร้างพลังความร่วมมือที่โปร่งใสและเป็นธรรมในทุกมิติ สำหรับในระดับปฏิบัติการ ผู้บริหารสถานศึกษาควรแปรสภาพระบบสารสนเทศจากการเป็นเครื่องมือควบคุมให้กลายเป็น “พื้นที่แห่งกัลยาณมิตร” โดยการนำนวัตกรรมมาสนับสนุนกระบวนการตัดสินใจเพื่อขจัดอคติธรรม ควบคู่ไปกับการส่งเสริมให้บุคลากรมีทักษะการรู้เท่าทันดิจิทัลและการฝึกสติในการทำงาน (Digital Mindfulness) เพื่อป้องกันภาวะเครียดและแรงกดดันจากเทคโนโลยี ตลอดจนการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ใช้เทคโนโลยีเพื่อความสามัคคีมากกว่าการแข่งขัน นอกจากนี้ ผู้บริหารต้องตระหนักถึง “ความรับผิดชอบของปัญญาประดิษฐ์ในมุมมองของกฎแห่งกรรมหรือเจตนา” โดยเฉพาะในการใช้ AI เพื่อการตัดสินใจที่อาจส่งผลกระทบต่ออาชีพหรือโอกาสความก้าวหน้าของบุคลากร ซึ่งต้อง

กำกับด้วยความเมตตาธรรมมิให้ระบบอัลกอริทึมทำงานบนฐานของความเบียดเบียน ในส่วนของการนำผลการศึกษาไปประยุกต์ใช้อย่างเป็นรูปธรรม สถานศึกษาควรเริ่มจากการจัดทำ “ธรรมนูญดิจิทัล” ประจำสถาบันที่ระบุแนวทางการใช้สื่อสารสนเทศอย่างมีสติและมีจริยธรรม พร้อมทั้งพัฒนาระบบบริหารจัดการภายในที่เชื่อมโยงฐานข้อมูลกับหลักการประเมินผลที่เป็นธรรม (Data-Driven Fairness) เพื่อลดช่องว่างความเหลื่อมล้ำและสร้างความเชื่อมั่นแก่บุคลากร สำหรับการศึกษาค้นคว้าในอนาคต ผู้เขียนมีความเห็นว่าควรมีการต่อยอดสู่การวิจัยเชิงทดลองเพื่อพัฒนาแอปพลิเคชันหรือแพลตฟอร์มต้นแบบที่ผสานฟังก์ชันการบริหารงานเข้ากับเครื่องมือเสริมสร้างสุขภาพจิตตามแนวพุทธอย่างเป็นรูปธรรม รวมถึงการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพเกี่ยวกับผลกระทบของปัญญาประดิษฐ์ต่อมิติทางจริยธรรมของนักบริหาร เพื่อให้ได้แนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) ในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีขั้นสูงร่วมกับคุณธรรมขั้นสูง อันจะช่วยรักษาอัตลักษณ์ความวิจิตรของพุทธจริยธรรมท่ามกลางกระแสความเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและรุนแรงในอนาคตสืบไป

เอกสารอ้างอิง

- กอบสุข คงมนัส และกิตติพงษ์ พุ่มพวง. (2568). การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้านแบบออนไลน์ด้วยโครงงานเป็นฐานร่วมกับเครื่องมือดิจิทัลเพื่อส่งเสริมสมรรถนะดิจิทัลของนิสิตวิชาชีพครู. วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ, 10(3), 22-44.
- จักรีวุฒิ สมอหมอบ และชัยยนต์ เพาพาน. (2568). แนวทางการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผลของโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วารสารบริหารการศึกษาบัวบัณฑิต, 25(1), 96-113.
- ชีวิน สุขสมณะ. (2568). การพัฒนาภาวะผู้นำของครูการศึกษาขั้นพื้นฐาน: บทเรียนเพื่อการบริหารการศึกษาในศตวรรษที่ 21. วารสารการบริหารและสังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 8(5), 287-286.
- นรบดี สุวรรณโมลี ศุภมัสสุวรกุล และสุนทรี วรรณไพเราะ. (2569). ระบบนิเวศการเรียนรู้ดิจิทัล: ทางเลือกการศึกษายุคใหม่. วารสารรัฐประศาสนศาสตร์และสหวิทยาเพื่อสังคม, 2(2), 63-83.
- บัลลังก์ มงคลคำนวณเขตต์ และประเสริฐ อินทร์รักษ์. (2567). กระบวนทัศน์การบริหารการศึกษาในบริบทสังคมไทยยุคปกติใหม่. วารสาร มจร ปรัชญาปริทรรศน์, 7(1), 150-166.
- พงษ์ศักดิ์ ผกามาศ. (2566). ปัจจัยเชิงกลยุทธ์ขององค์กรที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลเพื่อการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตกรุงเทพมหานคร. วารสารกลยุทธ์และความสามารถทางการแข่งขันองค์กร, 2(6), 30-48.
- พระครูโกวิทบุญเขต และคณะ. (2568). กระบวนการทางสังคมสู่การสร้างธรรมนูญชุมชน. วารสาร มจร.ทริภุชชัยปริทรรศน์, 9(1), 319-327.
- พระมหาปรัชญ์ อุตถาพร และคณะ. (2567). การใช้หลักธรรมคัมภีร์โลกในการดำเนินชีวิตของวัยรุ่นไทยในยุคดิจิทัล. วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์, 9(1), 341-353.
- พิชิต สุขสี และคณะ. (2569). รูปแบบการบริหารโรงเรียนสาธิตในยุคการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัล. วารสารวิจัยวิชาการ, 9(1), 315-332.
- ไพฑูรย์ สีนารัตน์. (2561). ความเป็นผู้นำทางการศึกษา. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มณฑลสิริ เลหาบุตร. (2568). หลักแนวพุทธกับการใช้ปัญญาประดิษฐ์ในการสอนสังคมศึกษา. วารสารภาวนาสารปริทัศน์, 5(3), 13-22.
- ราตรี มูลคำ และคณะ. (2568). การประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อพัฒนาครูประถมศึกษาและบุคลากรทางการศึกษา. วารสารวิชาการสถาบันวิทยาการจัดการแห่งแปซิฟิก, 11(3), 98-118.

- วรินทร์ธรา ภัคอำพาพันธ์ และคณะ. (2566). พุทธวิธีการบริหารการศึกษาในศตวรรษที่ 21. วารสาร มจร การพัฒนาสังคม, 8(3), 81-94.
- วิชิต นาชัยสินธุ์ และคณะ. (2566). การใช้หลักธรรมคัมภีร์โลกในการดำเนินชีวิตของวัยรุ่นไทยในยุคดิจิทัล. วารสารพุทธศาสตร์ มจร อุบลราชธานี, 5(2), 667-680.
- วิโรจน์ สารรัตน์. (2566). แนวคิด ทฤษฎี และประเด็นเพื่อการบริหารการศึกษา. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพมหานคร: ทิพยวิสุทธิ.
- อภิญา อุปวงศ์ษา และคณะ. (2569). การบริหารการศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลด้านคุณธรรมและความโปร่งใส. วารสารวิจัยวิชาการ, 9(2), 300-315.
- อภิรัตน์ ศิรินาวิน. (2567). การบูรณาการหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมจริยธรรม ของผู้บริหารพรรคการเมืองในประเทศไทย. วารสารพุทธนวัตกรรมการจัดการ, 7(3), 104-115.
- อรรณพ พรจุลศักดิ์ และคณะ. (2567). กระบวนการพัฒนาขั้นศีลธรรมทางศาสนาเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข โดยพุทธสันติวิธี. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, 12(5), 2112-2124.